

POWIEKA (66) *sb f*

Wszystkie samogłoski jasne.

sg N powieka (7). ◇ I powieką (1). ◇ L powiece (2). ◇ pl N powieki (14). ◇ G powiek (6), powiek(o)w (4); powiek Mącz; -(o)w Calep; powiek : -(o)w FalZioł (5:3). ◇ D powiekâm (5). ◇ A powieki (14). ◇ I powiekami (3); -ami (2), -(a)mi (1). ◇ L powiekach (9); -ach (3), -(a)ch (6). ◇ V powieki (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVIII w.

Ruchoma fałda skórno-mięśniowa, zakończona rzęsami, chroniąca oko; palpebra Murm, Mymer¹, Vulg, Mącz, Calep, Cn; (super)cilium Mącz, Cn; gena Calep, Cn; tunica oculorum, tunicula Mącz; tegumentum oculorum Cn (66) : Murm 52; Mymer¹ 23; [ziarno owsa] też świerzb kthory bywa na powiekach/ goij FalZioł III 24c; Mgłę y bielmo z oczu łpadza j kiedy zmięłłięią powieki/ tedy pomazać [żółcią niedźwiadka morskiego]. FalZioł IV 39c; Serapinum [...] ma być w mocnym oczcie rozpułczono/ á tym pomazuy onę kroftkę na powiece/ ktora ieft ięczmiennemu ziarnu podobna/ zginie od tego. FalZioł V 77v, ‡3c, e, I 68d, 145b, II 5a (19); Czemu nie ktore zwierzęta łpią odtworziwłzy oczy. (-) [...] gdi ie fen zmorzi przez odefłzccie [!] ciepła przyrodzonego do wnątrza, tedy ich powieki z łciągną łie zimnem, á tak zołtaną nie zatworzone á iakoby zmarzłe GlabGad L2v; Myops, Latine Lusciosus, Który niedobrze doyrzy/ drzy powiekami kiedy patrzy. Mącz 240a; Oculi membranis vestiti, Powiekami nákríte. Mącz 490c, 183a, 461 c, 469a [2 r.]; Gdy powieki zkrzepną/ iż niemoże [= nie można] ich zátworzyć: źle. SienLek 23; weźmi łift blufzczowy/ a miodem ij pomaż/ połypże nań miálkiego prochu z łuchey ruty/ á ná powieki przyłóż/ toć wyłufza oczy łiekące SienLek 66, 15, 20, 22v, 64v, 67 (11); BudBib b2; [wody ciepłiczne] Tákże y óczóm niemáło pomoga/ iefli choroby w nich będą zwiérzchowné/ które powiekam/ łkórze/ á kátóm należą Oczko 14v; Chalazion – Brodaweczka na powiekach. Calep 185b, 450a; GrabowSet M2.

W charakterystycznych połączeniach: powieki ciężkie, opuchłe (2); powieki skrzepną, świerzb; opuchlina (opuchnienie) powiek(ow) (2), ranienie, stwardzenie, stwardziałość, twardość (2); mokrość z powiek; drzeć powiekami; rzezanie pod powiekami; na powiece(-kach) brodaweczka, krostka, świerzb, wszy.

Frazy: peryfr. »powieki nasze niech opływają (a. opływajcie) wodą (wodami)« = płaczymy (2): Niech wylewáią oczy náłłe łzy/ y powieki náłłe niech opływáią wodami [deducant oculi nostri lacrymas, et palpebrae nostrae defluant aquis] Leop Ier 9/18; SkarKazSej 706a.

»są zemdláły powieki [czyje]« = kogoś ogarnia senność (1): ábowiem iuz łą zemdláły powieki moię dla zmorzenia łnu RejPs 112v.

Zwroty: »mrugać powieką« (1): Nie łzydź z łudzi/ nie mrugay powieką niełzczerą/ Nie bądź łzywym ółzultem KlonWor 41.

peryfr. »czerwone powieki łzami odwilzáć« = płakać (1): Bo łię płáczę łam płácz náwet/ czerwone powieki Łzámí obfitemi będzie odwilzáł ná wieki. KlonŻal D4.

»zatworzyć, zawrzeć powieki« (2:1): Albo weźmi wódkę z łieła ktore zową Noc y dzień/ á zmieszay z białkiem iáíowym á z wełną nieplókáną/ przyłóż zátworziwłzy powieki. SienLek 64v, 64, 67v.

Wyrażenia: »powieka(-i) oczna, nad oczyma, na oczu« (1:1:1): BielKron 120v; Palpebrae, Powieka oczna/ áłbo włofy ná powiekách. Mącz 274b, 143b.

»włosy na powiekach« = *rzęsy*; *palpebrae Mącz, Calep* (4): MOcz te⁸⁰ kamienia [*lapis lazuli*] iest iże od niego włosy na powiekach roftą *FalZioł* IV 55b, IV 55b; *Mącz* 274b; *Calep* 749a.

»powieki zwierchnie« (1): *Lagophthalmos* – Choroba tego ktori powiekow zwierchnich zawrzec niemoze. *Calep* 579a.

W przen (1) : Switanie/ ziołom/ wdzięczną rofę/ niešie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodzą *GrabowSet* H.

Przen: Oko [*czyja: pron poss* (4), *G pron* (1), [*ai poss*]] (5) : Iego [*Boga*] powieki/ fynow ludzkich / fkrytą Myśl znaią pobożnych: y złego wżeteczny Wiek. *GrabowSet* G2v; [Szdrowałz Wpÿrworodnyfz grzech nÿevpadla bo czą bofka yest powyeka ftrzegła *TekstyPol* 36/146].

Zwrot: »powiekam dać (*a.* przypuścić) drzemać, dać wyspanie; powieki się wzdrzemawają« (2:1;1): *LubPs* dd2v; PAmiętay Pánie ná Dawidá: [...] Iáko przyfiągł Pánu: [...] Iefli przypuścę fen ná oczy moię: á powiekam moim iefli dam drzemać [*si dederó somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem*]. I damli odpoczynek czáfom moim: álelfz znayde [!] miefće Pánu/ przybytek Bogu Iakobowemu. *Leop Ps* 131/4, *Prov* 6/4; *BudBib* b2.

MC